

Лавейкіна Є. С.

*кандидат економічних наук, доцент,
викладач Екологічного коледжу*

Львівського національного аграрного університету

Текинюк І. Р.

*аспірант кафедри управління земельними ресурсами
Львівського національного аграрного університету*

Laveikina Ye. S.

*Candidate of Economic Sciences
docent, lecturer Ecological College*

Lviv NAU

Tekyniuk I. R.

*postgraduate student of the department
management of land resources*

Lviv NAU

ОЦІНКА ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ

Анотація. Природно-ресурсний потенціал регіону є важливим фактором розміщення й розвитку його продуктивних сил. Карпатський економічний район багатий на природні ресурси (рекреаційні, лісові, земельні, водні). Перспективним напрямом використання прикордонних територій є створення своєрідних економічних єврорегіонів у Закарпатській, Львівській, і Чернівецькій областях. Перспективною галуззю в районі є рекреаційна, а тому залучення інвестицій може перетворити район у потужний регіон міжнародного туризму.

Ключові слова: природно-ресурсний потенціал, карпатський регіон, рекреація, природні ресурси, інвестиції.

Вступ та постановка проблеми. Природно-ресурсний потенціал регіону є важливим фактором розміщення і розвитку його продуктивних сил. Він визначається сукупною продуктивністю природних ресурсів у конкретно-географічних природних умовах. Відповідно до найбільш поширеного трактування під природними ресурсами розуміють тіла й сили природи, які за певного рівня розвитку продуктивних сил можуть бути використані для задоволення потреб людського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питань утворення і вивчення соціально-економічних районів України у своїх працях торкаються Ю.Г. Гуцуляк, В.В. Химинець, Б.М. Данилишина, В.П. Круль, І.О. Горленко, В.В. Ковалевський, О.Л. Михайлюк, Ф.Ф. Мазур.

Метою статті є дослідити природно-ресурсний потенціал Карпатського регіону та перспективи його розвитку.

Результати дослідження.

Карпатський регіон розташований у західній частині України, де знаходиться центр Європи. Карпатський регіон включає в себе такі області: Закарпатську, Львівську, Івано-Франківську та Чернівецьку. Загальна площа регіону становить 56,6 тис. км².

Район охоплює територію Карпат, Передкарпаття, Закарпаття. Район межує з такими країнами Східної Європи: Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією і Молдовою. У минулому, до проголошення незалежності, Карпатський економічний район через закритість української економіки для загальноєвропейського ринку мав досить низькі економічні показники. З часу проголошення незалежності України саме той фактор, що район знаходиться у прикордонній зоні, перетворив його в одного з лідерів у міждержавному співробітництві України. Таке прикордонне розміщення стало одним із факторів, що привели до активізації міжнародного наукового, економічного, культурного та соціального співробітництва.

Район виділяється теплим, помірно вологим кліматом (атлантико-континентальна кліматична область), у ньому не буває посухи. Ґрунтовий покрив дуже різноманітний: переважають сірі й лісові ґрунти та опідзолені чорноземи (на Волино-Подільській височині), дерево-підзолисті поверхнево-оглеєні (у Прикарпатті), бурі лісові (у гірських районах Карпат) [2, с. 25].

Населення району становить 6103,9 тис. осіб. Львівська область займає площу 21,8 тис. км², на цій території проживає 2568,4 тис. осіб, в Івано-Франківській відповідно – 13,9 тис. км², 1385,4 тис. осіб, у Закарпатській – 12,8 тис. км², 1243,8 тис. осіб і Чернівецькій – 8,1 тис. км², 906,3 тис. осіб [2, с. 34]. У всіх областях району, окрім Львівської, кількість сільського населення переважає над кількістю міського. У Карпатському районі більш висока густина населення, 86 осіб/км², ніж загалом в Україні.

Карпатський район багатий на трудові ресурси, що полегшує індустріалізацію території і стимулює розвиток трудомістких галузей промисловості і сільського господарства. У Карпатському районі розвинена субурбанізація, пов'язана з наближенням сільських поселень до міст районного та обласного значення з добре упорядкованою транспортною мережею.

Серед основних видів транспорту найбільш розвиненими є автомобільний, залізничний та трубопровідний. Густина розміщення автошляхів та залізниць є однією з найвищих в Україні. Найбільшими залізничними вузлами є міста Чоп, Івано-Франківськ, Львів, Стрий, Красне. В обласних центрах Львові та Івано-Франківську є діючі аеропорти. Також через територію району проходить низка нафто- та газопроводів із Росії та кавказьких країн до країн Європи. Головним із них є газопровід Одеса-Броди.

Район характеризується багатством і розмаїттям природно-ресурсного потенціалу. Він представлений усіма відомими видами ресурсів: земельними, мінеральними, рекреаційними, лісовими, водними.

Земельні ресурси району становлять 5,6 млн. га (7% від загальної кількості земельних ресурсів країни) [3, с. 29]. Земельні ресурси використовуються за таким призначенням: як просторовий ресурс для розміщення промислових підприємств та як основний засіб сільськогосподарського виробництва і лісового господарства. Земельні ресурси як складник природно-ресурсного потенціалу відіграють провідну роль у матеріальному виробництві району. Рілля з граничними витратами і важкими ґрунтами на території Карпатського регіону займає 83% земельної площі.

Рівень інтенсивного використання земельних ресурсів України є досить нерівномірним у територіальному розрізі. Гірські території мають найнижчий показник сільськогосподарської освоєності. Цей показник пояснюється важкодоступністю проїзду до таких земель та унеможливує механізований обробіток.

Львівська область займає найбільшу земельну площу, на яку припадає найбільша площа ріллі та сіножатей. Найменшу площу займає Чернівецька область з найменшою площею сіножатей.

Сукупність водних ресурсів району утворюють поверхневі води річок, озер, водосховищ, а також підземні води. Вони займають менше 1/10 території, області Карпатського району концентрують близько 1/3 стоку країни [2, с. 45]. Найбільші водозабірні басейни мають річки Дністер, Прут, Тиса, Стрий, які використовуються для водопостачання населених пунктів, виробництва електроенергії, частково для судноплавства (Дністер) і лісосплаву (Черемош).

На території району зосереджені унікальні лісові ресурси та значні запаси деревини. Сумарні запаси деревини становлять понад 25% обсягу продукції всього лісового господарства в Україні [3, с. 27]. Лісові ресурси є сировиною для різних галузей економіки та мають протизоційне, кліматичне, санітарно-оздоровче і природоохоронне значення. Основним сировинним продуктом користування лісовими ресурсами є деревина, тобто промислова сировина для деревообробної, целюлозо-паперової, лісохімічної промисловості, виготовлення різноманітних конструктивних матеріалів, палива тощо.

Україна належить до країн із порівняно невисокою забезпеченістю лісом. Найвищим є рівень лісистості (43,2%) в Івано-Франківській області Карпатського району (при середній по Україні – 15,6%) [3, с. 45]. Надмірна вирубка лісів для регіону сьогодні – чи не найбільша екологічна проблема. Ліси тут поділяються на заповідні (охоронні) та експлуатаційні. Так, Карпати з кожним роком все більше «лісіють» через варварську вирубку лісів, що приводить до стихійних лих у високогірних районах Карпат. Карпатські букові праліси є пам'яткою природи світового значення.

Карпатський район має значні поклади мінерально-сировинних ресурсів (посідає третє місце в країні). Найбільше значення мають паливно-енергетичні (нафта і газ, кам'яне і буре вугілля, торф і горючі сланці) та сировина для хімічної промисловості. У Передкарпатській нафтогазоносній області розробляється 37 нафтових і нафтогазоконденсатних родовищ. За час їх експлуатації видобуто близько 100 млн т нафти. Найбільшими є Орів-Уличнянське й Долинське нафтові родовища [1, с. 97]. У новій газоносній області – Закарпатському прогині – виявлено 4 родовища газу, розвідано 14 і підготовлено до глибокого буріння ще 5 ділянок. У північній частині району розміщена частина Львівсько-Волинського кам'яновугільного басейну. Промислові запаси вугілля гут становлять до 650 млн т. Глибина залягання вугільних пластів – від 300 до 900 м [5, с. 128].

Характерною особливістю аграрного сектору Карпатського регіону є висока питома вага підсобного господарства в загальному об'ємі продукції рослинництва і тваринництва. Агрокліматичні ресурси області регіону достатні для вирощування більшості сільськогосподарських культур помірних широт. Рівнинні райони спеціалізуються на м'ясо-молочному тваринництві, свиноводстві, птахівництві, вирощуванні зерна, картоплі, овочів і цукрового буряка, передгірні – на м'ясо-молочному тваринництві, льоководстві, вирощуванні зерна і картоплі, гірничі – на м'ясо-молочному тваринництві та вівчарстві.

У межах Карпатського економічного району знаходиться Карпатський рекреаційний регіон загальнодержавного значення, що займає територію Українських Карпат. Територія Карпатського району відрізняється специфікою видового складу рекреаційних ресурсів, їхньою концентрацією і великими запасами.

У гірських районах чотирьох карпатських областей проживають близько 1,3 млн чол. (тобто близько 20% всього їх населення, з них третина – на висоті 500 м і вище) [3, с. 77]. Саме гірська місцевість створює складні та водночас специфічні умови для проживання та господарювання (особливо у сільському господарстві). У таких районах є проблема із зайнятістю населення, як результат – низький рівень матеріального добробуту жителів гір.

Для зменшення таких негативних процесів потрібно розширювати сферу зайнятості населення та розвивати інфраструктуру. Це можливо за рахунок розвитку туризму в цьому регіоні на сучасних засадах та відповідної організації обслуговування, в якому буде задіяно і місцеве населення. Найкращою альтернативою у цьому контексті є рекреація або зелений туризм.

Як показує світовий досвід, туризм є однією з найприбутковіших галузей народного господарства. Так, в Іспанії він дає 17 млрд доларів США, що дорівнює 30% доходів від щорічного експорту цієї країни. Беззаперечно, зараз показники економічної ефективності та результативності туризму в Україні далекі від зарубіжних стандартів. Хоча у Карпатах є окремі центри, у господарській структурі яких рекреаційна галузь є провідною.

Натепер Карпатський регіон займає друге місце в Україні за обсягом доходів від рекреаційної сфери. Він становить 22% від сумарного показника по Україні і поступається тільки Криму – 42% [3, с. 69].

Неминучість реформування (а особливо розвитку) рекреаційної індустрії в Карпатах повинна бути усвідомлена на всіх рівнях державного управління, оскільки це – найпріоритетніший шлях до розв'язання соціально-економічних проблем цього регіону.

Для цього необхідні продумані практичні дії та зважені рішення. Таким чином, розвиток рекреації у регіоні аналізується в контексті перебудови структури його господарського комплексу, у далекосяжній моделі якої ця галузь повинна стати однією з провідних.

Австрійські Альпи можуть стати моделлю для розвитку рекреації, туризму та спорту в Карпатах, цьому сприяють кліматичні умови, місцезнаходження та зацікавленість європейських туристів. Щороку Австрійські Альпи відвідує близько 9 млн чоловік. Сумарний річний дохід від індустрії туризму та відпочинку в цій альпійській країні становить понад 100 доларів США в розрахунок на одного жителя [3, с. 65]. Але для цього австрійці зробили все необхідне стосовно як транспорту і зв'язку, так і комфорту проживання у будь-якому куточку краю.

Висновки. Необхідністю є створення орієнтирів та програм соціально-економічного розвитку Карпатського регіону. Вони повинні на практиці реалізувати ідею забез-

печення соціально-економічного прогресу його території. Це можливо через сприяння держави у розвитку пріоритетних галузей регіональної економіки, і насамперед – рекреації.

Багатий на природні ресурси (лісові, водні та рекреаційні, земельні) Карпатський економічний район. Цей район має ще немалий ресурсний потенціал, але при цьому слід пам'ятати про раціональне природокористування.

Одним із перспективних напрямів використання прикордонних територій може стати створення своєрідних економічних єврорегіонів у Закарпатській, Львівській, і Чернівецькій областях. Перспективною галуззю в районі є рекреаційна, а тому залучення іноземних інвестицій може перетворити район у потужний регіон міжнародного туризму. Тільки розумне господарювання дає змогу отримати максимальну економічну вигоду.

Список використаних джерел:

1. Вачевський М.В., Свінцов О.М. Розвиток рекреаційної сфери в Карпатському регіоні.// Український бальнеологічний журнал. № 1. 2002. С. 99–104.
2. Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку: монографія у 8 томах / НАН України. Інститут регіональних досліджень; наук. ред. В.С. Кравців. Львів, 2013. Том 1. Екологічна безпека та природно-ресурсний потенціал / відп. ред. В.С. Кравців. 2013. 336 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
3. Мазур Ф.Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії (на прикладі Карпатського регіону). Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2005. 96 с.
4. Химинець В.В. Еколого-економічні засади сталого розвитку Закарпаття: монографія / В.В. Химинець. Ужгород, 2004. 212 с.

ОЦЕНКА ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА И ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ КАРПАТСКОГО РЕГИОНА

Аннотация. Природно-ресурсный потенциал региона является важным фактором размещения и развития его производительных сил. Карпатский экономический район богат природными ресурсами (рекреационными, лесными, земельными, водными). Перспективным направлением использования приграничных территорий является создание своеобразных экономических єврорегіонів в Закарпатской, Львовской и Черновицкой областях. Перспективной отраслью в районе является рекреационная, а поэтому привлечение инвестиций может превратить район в мощный регион международного туризма.

Ключевые слова: природно-ресурсный потенциал, карпатский регион, рекреация, природные ресурсы, инвестиции.

ESTIMATION OF NATURAL RESOURCE POTENTIAL AND DEVELOPMENT PROSPECTS OF THE CARPATHIAN REGION

Summary. Natural resource potential of the region is an important factor in the placement and development of its productive forces. Carpathian economic region is rich in natural resources, in particular – recreational, forest, land, water resources. A promising direction in the use of border areas is the creation of peculiar economic Euroregions in Zakarpatska, Lvivska, Chernivetska regions. Promising industry in the region is recreational, and therefore attraction of investments can turn the region into a powerful region of international tourism.

Key words: natural resource potential, Carpathian region, recreation, natural resources, investments.